

Marià Villangómez:

d'un temps, d'una illa

Després d'una vida llarga i fecunda, el poeta Marià Villangómez, l'autor eivissenc més destacat de la literatura catalana del segle (i dels segles anteriors, a comptar des de la incorporació d'Eivissa a la nació catalana), ens ha deixat. Sense voler estampar un tòpic, emperò, podem dir que ens queda la seua obra, una obra polièdrica, en un sentit ampli, molt digna de ser tinguda en compte.

De l'obra de Marià Villangómez es coneix, sobretot, arreu dels Països Catalans, la seua poesia. Quan el poeta rebé el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, es destacà precisament aquest aspecte de la seua producció literària. Òbviament, peces com *Terra i somni*, *Sonets de Balansat*, *La miranda*, *Declarat amb el vent* o *El cop a la terra* mereixen ser considerades entre les obres més destacades de la poesia catalana del segle XX. No m'entendré, per tant, a comentar allò que tothom coneix. També puc estalviar comentaris sobre les seues magnífiques versions de Laforge, Leopardi, Keats, Yeats, Shelley... Agrupades en tres petites joies de la traducció poètica.

Sí que voldria destacar, emperò, aspectes no tan divulgats de la seua obra i que, no per això, han de ser oblidats. En primer lloc, cal destacar el Villangómez prosista. Villangómez escriu una prosa elegant, acurada, estèticament mesurada, darrere la qual s'endevina un gran poeta. Dins la seua obra en prosa destaca un llibre titulat *L'any en estampes*. Publicat inicialment com "Estampes" a *Diario de Ibiza*, acabà formant un bell volum en dotze capítols, cadascun dels quals recull imatges i paisatges d'un determinat mes de l'any. Molts eivissencs, en una època en què llegir en català era encara més clandestí que no ara mateix, quan la nostra llengua era radicalment bandejada de l'ensenyament i de l'ús oficial, començaren a llegir en català a través d'aquest llibre.

A més de l'obra esmentada, ens n'ha oferit unes quantes més, a les quals combina records autobiogràfics, fets històrics i facècies de la vida eivissenca: *D'ara i d'adés*, *Alguns escrits sobre les Pitiüses* i, sobretot, *El llambreig en*

la fosca, que constitueix el gruix de les seues memòries, última obra en la qual va treballar el poeta...

Mereix un record (i mereixeria algun estudi, si qualche investigador en la nostra història literària recent s'hi posàs) l'obra teatral (en part encara inèdita) de Marià Villangómez, tant pel que fa a peces de producció pròpia com pel que fa a versions de clàssics. En el primer grup, hi tenim obres com *Es més alt embreuixament*, *Se suspèn la funció* o *Les germanes captives*, bella i original teatralització del romanç tradicional eivissenc. Quant a les versions de clàssics, destaca la seua adaptació eivissenca d'*A midsummer night dream*, de William Shakespeare (sota el títol *Somni d'una nit de Sant Joan*), però també resulten valuoses l'adaptació de *S'assemblea de ses dones*, d'Aristòfanes, o la d'*El gat amb botes*, tantes vegades representada per a infants. Potser no s'ha prestat l'atenció que es mereix al teatre de Villangómez perquè ell mateix considerava la seua producció teatral com una mena de divertiment, d'esbarjo en la tasca més feixuga –i més exigent– de la producció poètica. És per això que, a les seues peces teatrals, Villangómez es permet tota una sèrie de llicències que no es permetria de cap manera en la seua poesia: hi incorpora el llenguatge popular, el registre dialectal eivissenc més fresc i pur, i de vegades el barreja amb un registre d'elevadíssima formalitat literària. En una pluralitat cromàtica extraordinària, se'ns presenten unes peces de vegades enjogassades i extraordinàriament lúdiques, adés serioses i profundament transcendents. Si bona part del teatre de Marià Villangómez s'havia mantingut inèdit fins fa pocs anys (i una part encara ho és) és perquè, amb la modèstia personal que el carac-

teritzava, el poeta no donava prou importància a aquesta part de la seua producció literària. Entenc que, en aquest cas, s'equivocava. Quan juga amb les paraules, i quan juga amb les situacions dramàtiques, Villangómez vessa creativitat pels quatre costats. Per aquest motiu, es mereix que trenquem aquesta llança a favor del seu teatre.

El poeta Marià Villangómez fou també una mica historiadore (destaca el llibre *Eivissa. La història, la terra, la gent*, bona introducció al coneixement de l'illa d'Eivissa en els seus diversos aspectes: històrics, geogràfics, culturals, econòmics...), pedagog (molts eivissencs i formentersers férem els nostres primers passos en el coneixement del català a través de la gramàtica que l'any 1972 havia publicat a l'Institut d'Estudis Eivissencs, font de les seues classes com a professor de català, més o menys clandestí, durant l'època franquista), cronista de fets i gent (a través dels articles que, amb una regularitat envejable, anà publicant a la revista *Eivissa*), i, sobretot, referència cívica per a una illa colpida per la desnacionalització, la desvertebració social i la minorització cultural.

En l'obra de Marià Villangómez l'ètica i l'estètica es fonen i es confonen. El nostre escriptor va voler escriure en un català depuradíssim, estrictament fabrià, treballat amb tenacitat d'orfebreria literària, seguint els passos i el mestratge de poetes com Josep Carner o Carles Riba, amb la intenció —plenament aconseguida— d'incorporar les lletres eivissenques al tronc comú de la literatura catalana moderna.

Bernat Joan i Mari
Doctor en Filologia catalana

